

Estelle Cantillon

De schoolinschrijvingen in Brussel regelen

Vertaling : Benny Winant

Met dit artikel wil de auteur een bijdrage leveren tot de reflectie over het schoolinschrijvingsbeleid dat het best aangepast is aan de behoeften van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Daartoe wordt in eerste instantie het huidige debat over de schoolinschrijvingen in zijn juiste context geplaatst door een onderscheid te maken tussen, enerzijds, de beleidsdoelstellingen die nagestreefd worden en, anderzijds, de procedure die gevolgd wordt om die doelstellingen te verwezenlijken. Die twee aspecten kunnen immers los van elkaar geanalyseerd worden. In tweede instantie beschrijft de auteur de specifieke uitdagingen voor Brussel op het vlak van het inschrijvingsbeleid. Daarna worden twee scenario's met mogelijke doelstellingen en een mogelijke hiërarchisering ervan voorgesteld. Vervolgens stelt de auteur een procedure voor om die doelstellingen zo goed mogelijk te verwezenlijken. Het is de bedoeling om voort te bouwen op het huidige debat en rekening te houden met de specifieke uitdagingen voor Brussel om de noodzakelijke beleidskeuzes en de praktische aspecten van de tenuitvoerlegging te verduidelijken.

Estelle Cantillon is doctor in de economie aan de Universiteit van Harvard en NFWO-onderzoeker aan de Université Libre de Bruxelles (Solvay Brussels School of Economics and Management en ECARES). Haar onderzoek gaat over het raakvlak van industriële economie en market design. Ze heeft (met Nicolas Gothelf) een vulgariserend artikel over de schoolinschrijvingsproblematiek gepubliceerd in de handelingen van het 18e congres van de Franstalige economen: « *la régulation des inscriptions scolaires: pourquoi et comment?* (uitgave van het CifOP).

Contact gegevens :

Estelle Cantillon, +32(0)2 650 38 40,
Estelle.Cantillon@ulb.ac.be

Michel Hubert (réd. en chef.), +32(0)2 211 78 53 –
+32(0)485 41 67 64 – hubert@fusi.ac.be

Inleiding

Heden ten dage koesteren verschillende actoren in onze samenleving hoge verwachtingen van de schoolinschrijvingen: ouders willen hun kind in een school van hun keuze inschrijven, politici willen de scholen opnieuw hun rol als sociale lift laten vervullen en wensen een zekere transparantie in hun werking waarborgen, scholen wensen een zekere controle op hun leerlingenpopulatie uit te oefenen, de verschillende onderwijsnetten willen hun eigen kenmerken en autonomie behouden, actoren oefenen druk uit om meer egalitaire scholen te hebben die geen leerlingen uitsluiten en andere actoren sturen dan weer aan op scholen die inspanningen en uitmuntendheid belonen.

Dit artikel heeft drie doelstellingen. De eerste doelstelling sluit aan bij Maniquet (2009) en bij Cantillon en Gothelf (2009) en bestaat erin het debat over de schoolinschrijvingen in de juiste context te plaatsen. Daartoe maken we een dubbel onderscheid: enerzijds tussen schoolinschrijvingen en sociale gemengdheid: deze twee problematieken zijn van elkaar onderscheiden, ook al *kan* het inschrijvingsbeleid gericht zijn op sociale gemengdheid. Het andere onderscheid wordt gemaakt tussen de beleidsdoelstellingen die met de regeling van de schoolinschrijvingen worden nagestreefd, en de procedures. De beleidsdoelstellingen vloeien voort uit een compromis tussen de belangen van de verschillende stakeholders, terwijl de procedure een methode is die gevolgd wordt om die doelstellingen te verwezenlijken. Niet alle methodes zijn in dat opzicht gelijkwaardig en het beleidswerk moet noodzakelijkerwijze ondersteund worden door "technisch" werk.

De tweede doelstelling van dit artikel is aan te tonen dat het inschrijvingsbeleid van zeer groot belang is voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en eigen kenmerken heeft die verschillen van het inschrijvingsbeleid van de andere grote Vlaamse en Waalse steden. Bijgevolg is een aangepaste oplossing vereist.

Ten slotte bestaat de derde doelstelling erin bij te dragen tot de reflectie over de manier waarop de schoolinschrijvingen in Brussel zouden kunnen worden geregeld. Daartoe gaan we uit van een reeks beleidsdoelstellingen en een mogelijke prioritering ervan. Vervolgens stellen we een procedure voor om die doelstellingen te bereiken. Het is de bedoeling om voort te bouwen op het huidige debat en rekening te houden met de specifieke uitdagingen voor Brussel om de noodzakelijke beleidskeuzes en de praktische aspecten van de tenuitvoerlegging te verduidelijken.

Regeling van de schoolinschrijvingen: stand van zaken

Regeling van de schoolinschrijvingen in België

In België zijn de Gemeenschappen bevoegd voor de regeling van de schoolinschrijvingen. In Vlaanderen worden de schoolinschrijvingen sinds 2003 geregeld door het GOK-decreet¹ met als hoofddoel de transparantie van het inschrijvingsproces te vergroten. Het decreet voert één datum in voor het begin van de schoolinschrijvingen, alsook het "first come first served"-principe. Alleen plaatsgebrek kan een reden zijn om een leerling te weigeren. In 2006 werden, via een hervorming van het GOK-decreet, de lokale overlegplatformen (LOP's) opgericht om de inschrijvingspraktijken op lokaal niveau te coördineren. De LOP's brengen onder meer vertegenwoordigers van alle scholen, vakverenigingen, ouderverenigingen en sociale en op integratie gerichte verenigingen bijeen. Op grond van het decreet kunnen de LOP's door middel van verschillende inschrijvingsperiodes voorrang verlenen aan bepaalde leerlingencategorieën, waaronder kansarme leerlingen. Wegens de ontevredenheid van de ouders over de lange wachtrijen werd het decreet in 2008 herzien om de LOP's de mogelijkheid te bieden andere procedures uit te proberen, zolang die billijk zijn en geen enkele leerling uitsluiten. In het bijzonder staat het nieuwe GOK-decreet uitdrukkelijk toe dat men in het basisonderwijs met een geografische prioriteit in plaats van met een chronologische prioriteit werkt. In juni 2009 keurde het *LOP Brussel* voor het basisonderwijs een motie goed die het gebruik van een gecentraliseerde procedure aanbeveelt met als criteria om, bij plaatsgebrek, een keuze te maken tussen de inschrijvingsaanvragen, de afstand tussen de school en de arbeids- of woonplaats van de ouders en de tijd die de leerling in een Nederlandstalige crèche heeft doorgebracht.² De praktische regels van die procedure moeten nog vastgesteld worden.

Wat de Franse Gemeenschap betreft, is minister Simonet begonnen met het raadplegen van alle stakeholders om het inschrijvingsbeleid voor de periode 2010-2011 uit te stippelen. Bepaalde principes zijn al verworven, aangezien de regeringsverklaring aankondigt dat de coördinatie tussen de scholen zal worden versterkt, onder meer via de leefbekkens die beschouwd worden als samenwerkingsplaats tussen de netten en de niveaus (afdeling 1.7 van de verklaring). Tevens zal er een inschrijvingsprocedure worden ingevoerd die zowel efficiënt als transparant is en tegelijk de keuzevrijheid van de ouders, gemengd onderwijs en de autonomie van de scholen waarborgt (afdeling 2.4).

De systemen van de twee gemeenschappen hebben bepaalde punten van overeenkomst: soortgelijke doelstellingen (de keuze van de ouders eerbiedigen en sociale gemengdheid bevorderen) en convergentie naar een transparante en efficiënte regeling die gebaseerd is op de leefbekkens.

---

¹ GOK is de afkorting van gelijke onderwijskansen. De wetsteksten kunnen geraadpleegd worden via de volgende internetlink: www.ond.vlaanderen.be/wetwijs/thema.asp?id=54

² "Niet meer kamperen voor de schoolpoort", Brussels Nieuws, 17 juni 2009 (www.brusselsnieuws.be)

Twee debatten: sociale gemengdheid en schoolinschrijvingen

Sociale gemengdheid staat vandaag centraal in het debat over de schoolinschrijvingen. Deze twee debatten staan evenwel grotendeels los van elkaar. Het inschrijvingsbeleid kan immers andere doelstellingen dan sociale gemengdheid nastreven. Voorts is sociale gemengdheid tussen scholen evenzeer het resultaat van het beheer van de schooltrajecten als van de inschrijvingsregels. Het is dus belangrijk dat die twee debatten worden gescheiden en dat alle aspecten in het kort uiteengezet worden.

De PISA-onderzoeken hebben sociale gemengdheid in de scholen bovenaan de agenda van de onderwijsministers geplaatst. Deze onderzoeken, die de kennis van onze adolescenten op het vlak van wiskunde, wetenschappen en lezen evalueren, hebben aangetoond dat er grote verschillen tussen de resultaten van de leerlingen bestaan. Andere studies hebben bevestigd dat de school niet langer als sociale lift fungeert, maar de bestaande sociaaleconomische ongelijkheden bevestigt (Dupriez en Vandenberghe, 2004, Jacobs et al., 2009). Aangezien België een van de landen is waar het niveau van de sociale segregatie in de scholen het hoogst is (Jenkins et al, 2008), wordt het bevorderen van sociale gemengdheid in de scholen beschouwd als een middel om de scholen weer hun rol van sociale lift te geven en het gemiddelde niveau van de verworven kennis op te krikken.³ De sociale gemengdheid wordt bepaald bij de instroom (en dus door de inschrijvingspraktijken van de scholen), maar ook tijdens het schooltraject van de leerling via selectie op basis van zijn successen of mislukkingen. Sleutelen aan de inschrijvingspraktijken is dus slechts één van de instrumenten om de sociale gemengdheid te beïnvloeden.

De hervormingen van de inschrijvingsprocedures zijn in ons land in de eerste plaats ingegeven door een rechtvaardigheidsprobleem. De regeling zoals die voor het decreet-Arena bestond, was niet transparant en garandeerde niet alle leerlingen hetzelfde recht om zich in te schrijven in de school van hun keuze. Het bevorderen van sociale gemengdheid behoorde trouwens niet tot de voorrangscriteria van het decreet-Arena. Wanneer het GOK-decreet van "gelijke onderwijskansen" spreekt, is het in de eerste plaats de bedoeling om de leerlingen op gelijke voet te behandelen. Quota voor sociaaleconomisch achtergestelde leerlingen (vervolgens GOK-leerlingen genoemd) zijn trouwens een *mogelijkheid* die het decreet van de Vlaamse Gemeenschap aan de lokale overlegplatformen biedt en geen verplichting. In de Franse Gemeenschap heeft het decreet-Dupont sociale gemengdheid ingevoerd als een van de criteria om de plaatsen toe te kennen als er meer inschrijvingsaanvragen dan beschikbare plaatsen zijn ingediend.

---

³ Zelfs als het verband tussen sociale gemengdheid en betere schoolse prestaties vrij goed is aangetoond op basis van vergelijkingen tussen landen (de landen met grotere sociale gemengdheid hebben gemiddeld een betere PISA-score), worden het precieze achterliggende mechanisme en, meer bepaald, het bestaan van een oorzakelijk verband minder goed begrepen. De moeilijkheid zit hier in het scheiden van de gevolgen van sociale gemengdheid van andere belangrijke aspecten die soms moeilijk kunnen worden waargenomen, zoals de kwaliteit van de leerkrachten, de geschiktheid van de pedagogische methodes voor de doelgroep of de sfeer in de klas. Dat debat is ruimer dan het kader van dit artikel (cf. Dupriez en Dralants, 2004, voor een uitstekende samenvatting van de wetenschappelijke argumenten en resultaten).

Er zij eveneens op gewezen dat het inschrijvingsbeleid aan beide kanten van de taalgrens voorrang verleent aan de voorkeuren van de ouders en de leerlingen. Het regelt de samenstelling van de leerlingenpopulatie in de scholen pas wanneer het aantal inschrijvingsaanvragen groter is dan het aantal beschikbare plaatsen.

Een onderscheid maken tussen beleidsdoelstellingen en procedure

De schoolinschrijvingen reglementeren betekent een manier vinden om een keuze te maken tussen de leerlingen en hen in deze of gene school in te schrijven. Een inschrijvingsbeleid heeft twee essentiële componenten: (1) criteria en regels om in elke school te bepalen welke leerling voorrang heeft op andere potentiële leerlingen en (2) een procedure om te bepalen welke leerling naar welke school gaat, gelet op zijn voorkeuren en zijn eventueel voorrangstatuut. Deze twee componenten kunnen op vrij onafhankelijke wijze geanalyseerd worden. De prioriteiten geven de *beleidsdoelstellingen* van het inschrijvingsbeleid weer, terwijl de keuze van de procedure grotendeels wordt ingegeven door goede bestuurspraktijken (efficiëntie, transparantie, gebruiksgemak...).

Laten we beginnen met de doelstellingen van het inschrijvingsbeleid. Welke leerling heeft voorrang op welke andere leerling en onder welke voorwaarden? Het gaat er hier om de doelstellingen en criteria op te sommen. Sommige criteria geven recht op absolute voorrang, namelijk voorrang, ongeacht het aantal leerlingen die zo'n voorrang krijgen. Het GOK-decreet, alsook de decreten-Arena en -Dupont verlenen bijvoorbeeld voorrang aan de broers en zussen van leerlingen die al in de school zijn ingeschreven. Andere criteria geven recht op voorwaardelijke voorrang. Dat komt tot uiting in een quotum: de leerlingen die aan het gegeven criterium voldoen, krijgen voorrang bij de schoolinschrijving *tot het quotum bereikt is*. Voorwaardelijke voorrang is zeer goed bruikbaar voor beleidsdoelstellingen die naar een zeker evenwicht tussen verschillende leerlingencategorieën streven, zoals sociale gemengdheid.

Wanneer het inschrijvingsbeleid verschillende doelstellingen heeft, is het van wezenlijk belang om een rangschikking van die doelstellingen op te stellen, teneinde een keuze te kunnen maken wanneer twee doelstellingen met elkaar in conflict komen. Als verschillende criteria recht geven op voorwaardelijke voorrang, moet men ook kunnen bepalen welk criterium belangrijker is wanneer het niet mogelijk is om aan alle criteria te voldoen. Wanneer twee doelstellingen daadwerkelijk onverenigbaar zijn, heeft het criterium dat aan de minder belangrijke doelstelling gekoppeld is, minder invloed op het eindresultaat, aangezien het slechts marginale invloed heeft.

De beleidsdoelstellingen kunnen op lokaal niveau of volgens de school worden aangepast, want de uitdagingen die via het inschrijvingsbeleid aangegaan moeten worden, zijn niet overal dezelfde. Ze kunnen ook verschillen volgens de onderwijsniveaus.

Zodra de beleidsdoelstellingen en bijgevolg de voorrang van de leerlingen in elke school zijn vastgesteld, bepaalt de procedure welke leerling naar welke school gaat. Niet alle procedures zijn gelijkwaardig: er zijn goede, minder goede en slechte procedures. Dat wordt verduidelijkt door het volgende voorbeeld.

Laten we veronderstellen dat er twee scholen zijn: school A en school B. Elke school heeft twee beschikbare plaatsen. Er zijn 4 leerlingen: a, b, c en d. Leerling a, b en c verkiezen school A boven school B en leerling d verkiest school B boven

school A. Aangezien meer leerlingen liever naar school A dan naar school B zouden gaan en school A slechts twee beschikbare plaatsen heeft, is het niet mogelijk om elke leerling een plaats in de school van zijn eerste keuze te geven. Laten we nu veronderstellen dat de voorrang (die voortvloeit uit de beleidsdoelstellingen) in elke school als volgt is:

School A: a, d, b, c

School B: b, a, c, d

Met andere woorden, in school A heeft leerling a voorrang op leerling d, die voorrang heeft op leerling b, die op zijn beurt voorrang heeft op leerling c. In school B is de voorrang als volgt: b, a, c en vervolgens d.

Laten we eerst de procedure bekijken die thans in Gent wordt gevolgd en waarbij de ouders een rangschikking opstellen van de scholen die hen interesseren.⁴ Elke school vergelijkt de ontvangen inschrijvingsaanvragen met het aantal beschikbare plaatsen en aanvaardt voorlopig de leerlingen die het hoogst op de lijst staan op basis van de voorrangsregeling. In dit geval aanvaardt school A leerling a en d en school B leerling b en a. Leerling a kan zich dus in twee scholen inschrijven. Aangezien hij school A verkiest, gaat hij niet in op het aanbod van school B, die dan een aanbod kan doen aan de volgende leerling op zijn lijst, namelijk leerling c. Uiteindelijk krijgt leerling a dus een plaats in de school van zijn eerste keuze en alle andere leerlingen krijgen een plaats in de school van hun tweede keuze. Dit resultaat is niet ideaal: leerling b en leerling d zouden graag met elkaar van plaats wisselen.

Het resultaat zou ook hetzelfde zijn in het kader van een volledig gedecentraliseerde procedure waarbij de scholen de leerlingen zouden inschrijven. De bij het decreet-Dupont ingevoerde procedure is daar een voorbeeld van.

Laten we nu een procedure bekijken die zich van de eerste procedure onderscheidt door uit te gaan van de voorkeuren van de leerlingen en niet van de voorrang die de leerlingen in elke school hebben. In eerste instantie houdt de procedure eerst rekening met de eerste schoolkeuze van elke leerling. Elke school onderzoekt de ontvangen inschrijvingsaanvragen en aanvaardt *voorlopig* alle leerlingen als er voldoende plaatsen zijn. Zo niet worden de leerlingen die de grootste voorrang hebben, voorlopig aanvaard en worden de andere leerlingen afgewezen. In de volgende fase dienen de leerlingen die geen plaats kregen in de school van hun eerste keuze, een inschrijvingsaanvraag in bij de school van hun tweede keuze. De scholen onderzoeken opnieuw de ontvangen inschrijvingsaanvragen – de aanvragen die voorlopig aanvaard werden in de vorige fase en de nieuwe aanvragen – en aanvaarden de leerlingen, rekening houdend met hun voorrang. Het proces wordt herhaald tot alle leerlingen een plaats hebben in een school van hun keuze of tot ze al hun keuzemogelijkheden hebben opgebruikt.

In ons voorbeeld dienen leerling a, b en c dus eerst een aanvraag in bij school A en leerling d bij school B. Aangezien school A de eerste keuze is van een groter aantal leerlingen dan beschikbare plaatsen, worden de inschrijvingsaanvragen van de twee leerlingen die het hoogst op de lijst staan, namelijk leerling a en b (leerling d heeft

⁴ Aanmelding voor inschrijving in het Gentse basisonderwijs, besluit goedgekeurd door de algemene vergadering van het LOP Gent Basisonderwijs, 22 september 2008.

geen inschrijvingsaanvraag bij school A ingediend, aangezien hij een andere eerste keuze heeft), voorlopig aanvaard en wordt de aanvraag van leerling c afgewezen. School B, die slechts één aanvraag ontvangt, aanvaardt daarentegen leerling d. In tweede instantie dient leerling c wiens aanvraag werd afgewezen, een aanvraag in bij de school van zijn tweede keuze, school B. Deze school heeft nog een beschikbare plaats en aanvaardt leerling c. Aangezien alle leerlingen ingeschreven zijn, stopt de procedure en worden alle voorlopige inschrijvingen bevestigd. Uiteindelijk krijgen leerling a, b en d hun eerste keuze en krijgt leerling c zijn tweede keuze zonder dat aan de voorrangsregels werd geraakt. Er is geen enkele leerling die een plaats heeft in een bepaalde school terwijl een andere leerling die op die leerling voorrang heeft en die school verkiest, er geen plaats krijgt. Het enige verschil zit in de keuze van de procedure. Het belang daarvan wordt verduidelijkt door dit eenvoudige voorbeeld.

De hierboven beschreven procedure heet het "deferred acceptance algorithm" op basis van de voorkeur van de leerlingen (DAA-leerlingen) en werd voorgesteld door Gale en Shapley (1962). Dit algoritme heeft heel wat kwaliteiten:

- Aangezien de scholen in elke fase rekening houden met de inschrijvingsaanvragen die voorlopig aanvaard werden tijdens de voorgaande fase en met de ontvangen nieuwe inschrijvingsaanvragen en die aanvaarden volgens de voorrang van de leerlingen en het aantal beschikbare plaatsen, *ongeacht* het moment waarop de school de inschrijvingsaanvraag heeft ontvangen, lopen de leerlingen niet het gevaar dat ze "hun beurt verliezen" in de school van hun tweede keuze, als de school van hun eerste keuze geen beschikbare plaatsen meer heeft. Ze kunnen dus eerlijk uitkomen voor hun voorkeuren. Deze eigenschap is noodzakelijk om de keuze van de ouders te kunnen respecteren, aangezien het niet mogelijk is om die keuze te respecteren als hun echte voorkeuren niet bekend zijn. Het algoritme is eveneens billijk, aangezien sommige ouders meer mogelijkheden hebben of beter geïnformeerd zijn dan andere om de beste strategie te bepalen in het licht van de gevolgde procedure. Een procedure waarin de ouders kunnen uitkomen voor hun echte voorkeuren, vergemakkelijkt hun taak en leidt tot billijke resultaten (zie over dit onderwerp Abdulkadiroglu et al., 2006).
- Zoals het voorbeeld suggereert en zoals Gale en Shapley (1962) meer in het algemeen aantonen, is de procedure DAA-leerlingen efficiënter dan de procedure die door het *LOP Gent* wordt gevolgd. Volgens het DAA-leerlingen krijgt elke leerling een plaats in dezelfde school als in het kader van de door het *LOP Gent* gevolgde procedure of in een school van zijn voorkeur. Dit resultaat werd onlangs veralgemeend door Abdulkadiroglu et al. (2009), die aangetoond hebben dat het DAA-leerlingen de efficiëntste procedure is van alle procedures die rekening houden met de voorrang, en de echte voorkeuren respecteert.

Ten slotte zijn niet alle procedures even goed om de vooropgezette beleidsdoelstellingen te verwezenlijken. De procedures worden trouwens grondig bestudeerd in het kader van onderzoek naar de theorie van de sociale keuze en 'market design'. Maniquet (2009) en Cantillon en Gothelf (2009) hebben onlangs de hoofdconclusies van die onderzoeken samengevat voor een niet-gespecialiseerd publiek. Ze komen tot vergelijkbare conclusies en bevelen onder meer het DAA-leerlingen aan als procedure voor het inschrijvingsbeleid.

Het belang van het inschrijvingsbeleid voor Brussel

Hoewel de gemeenschappen en niet de gewesten formeel bevoegd zijn voor het regelen van de inschrijvingen, is het Brussels Hoofdstedelijk Gewest er rechtstreeks bij betrokken, gelet op de specifieke Brusselse situatie, die het problematiek acuter maakt en gedeeltelijk onderscheidt van de problematiek waarmee de grote Vlaamse en Waalse steden geconfronteerd worden. We beschrijven hieronder vier uitdagingen voor Brussel op het vlak van de schoolinschrijvingen.

Forse bevolkingsaan groei en overvolle scholen

In 2007 telde het Gewest 40.000 kinderen op kleuterschoolleeftijd, 71.000 kinderen op lagereschoolleeftijd en 68.000 kinderen op middelbareschoolleeftijd. Volgens de prognoses van het Planbureau zullen die aantallen in 2017 respectievelijk 50.000, 88.000 en 75.000 bedragen, zijnde een toename op tien jaar van 11.5% voor het secundair onderwijs en van 25% voor het kleuteronderwijs. De Brusselse scholen zitten op dit ogenblik zo goed als vol.⁵ Dat verklaart ten dele de spanningen in verband met de schoolinschrijvingen: niet elke leerling heeft de garantie dat hij een plaats in de school van zijn eerste keuze krijgt. Op korte termijn dient er een menselijke en billijke manier te worden gevonden om bij plaatsgebrek de leerlingen te verdelen over de scholen. Op middellange termijn dienen er dringend nieuwe scholen in Brussel te worden gebouwd.

Een gepolariseerde bevolking

Brussel heeft een sterk gepolariseerde bevolking op sociaal, economisch en cultureel gebied (cf. bijvoorbeeld Deboosere et al., 2009). Onderwijs is dan ook zeer belangrijk, want het kan bijdragen tot sociale cohesie en fungeren als sociale lift. Zoals we al hebben vermeld, lijkt schoolsegregatie – concentratie van verschillende leerlingengroepen in verschillende scholen – een van de redenen te zijn waarom de scholen de voornoemde doelstellingen niet verwezenlijken. Schoolsegregatie is de resultante van verschillende factoren, waarvan sommige het kader van de schoolinschrijvingen overstijgen (bijvoorbeeld ruimtelijke segregatie en selectie van de leerlingen tijdens hun schooltraject). Andere factoren, zoals keuzevrijheid en selectie van de leerlingen door de scholen, vallen daarentegen rechtstreeks onder het inschrijvingsbeleid. Ten slotte werkt de schooldichtheid in het Brussels Gewest segregatie in de hand, wat een regeling des te noodzakelijker maakt.

---

⁵ Voor de scholen van het Nederlandstalig onderwijs wijst Janssens (2009) op een gemiddelde bezettingsgraad van 98,6% in het kleuteronderwijs en van 85,8% in het basisonderwijs. Voor het Franstalig onderwijs waren volgens de dienst Statistiek van de Franse Gemeenschap (ETNIC) in 2007-08 in Brussel 40.077 kinderen ingeschreven in het kleuteronderwijs en 65.194 kinderen in het basisonderwijs, terwijl het aantal klassen respectievelijk 1.850 en 3.058 bedroeg. Op basis van een capaciteit van 24 kinderen per klas bedraagt de bezettingsgraad dan 90% en 89% van de beschikbare plaatsen. Op basis van een capaciteit van maximum 20 kinderen per klas, een cijfer dat soms als wenselijk wordt beschouwd, bedraagt de bezettingsgraad dan 108% in het kleuteronderwijs en 106% in het basisonderwijs. Voor het secundair onderwijs zijn de enige beschikbare cijfers de volgende: op een totaal van 108 instellingen hadden er 54 nog plaats op 31 augustus 2009 nadat bijna alle leerlingen waren ingeschreven. De helft van de instellingen bereikt dus hun maximale capaciteit.

Een niet te onderschatten interafhankelijkheid met het hinterland

Als men de herkomst van de leerlingen van de verschillende Brusselse scholen beschouwt, lijkt het geen twijfel dat het Gewest op zich al een leefbekken is: de Brusselse scholen trekken immers leerlingen aan tot ver buiten hun gemeente en de leerlingen zijn zeer mobiel binnen het Gewest (cf. bijvoorbeeld Delvaux et al., 2005). De leerlingenstromen tussen de gewesten zijn evenwel niet verwaarloosbaar. Bijvoorbeeld een kind op de tien die naar een Nederlandstalige kleuterschool in Brussel gaan, woont buiten het Gewest en ongeveer een kind op de tien die in het Gewest wonen en Nederlandstalig kleuteronderwijs volgen, gaat naar een school buiten het Gewest. Een deel van die leerlingenstromen kan worden verklaard doordat hun woning dicht bij de grenzen van het Gewest ligt. Dat is evenwel een van de vele redenen. De nabijheid verklaart slechts in 10% van de gevallen de keuze om naar een school buiten het Gewest te gaan voor de kinderen met een bevoordeelde sociaaleconomische achtergrond en verklaart in 25% van de gevallen de keuze voor de GOK-leerlingen (Cantillon, 2009). Wat de 'inkomende leerlingenstromen' betreft, wordt de keuze gedeeltelijk bepaald door de arbeidsplaats van de ouders. Er zij evenwel op gemerkt dat 'de instromende leerlingen' in het Nederlandstalig basisonderwijs doorgaans afkomstig zijn uit een meer bevoorrecht milieu en verhoudingsgewijs meer het Nederlands als moedertaal hebben (Cantillon, 2009). Deze 'instromende leerlingen' gaan bij voorkeur naar Nederlandstalige scholen voor het bevoorrechte publiek. Janssens (2009) stelt vast dat in het Nederlandstalig basisonderwijs te Brussel het aantal 'uitstromende leerlingen' toeneemt en het aantal 'instromende leerlingen' afneemt. Wat de Franstalige scholen betreft, raamt de Commission Consultative Formation Emploi Enseignement (CCFEE) het aandeel van de leerlingen die buiten het Gewest wonen, maar er wel schoollopen op 14%. Ze komen vooral uit Vlaanderen.⁶ Het aantal 'uitstromende leerlingen' is geringer: nauwelijks 2% van de Brusselse leerlingen loopt school buiten het Gewest. Het inschrijvingsbeleid in Brussel moet hoe dan ook rekening houden met die leerlingenstromen en met de redenen daarvoor.

Grote taalverscheidenheid en juxtapositie van het schoolaanbod

Verschillende auteurs hebben gewezen op de grote taalverscheidenheid van de Brusselse bevolking (Van Parijs, 2007, Janssens, 2008). Los van de economische en politieke uitdagingen die daardoor rijzen, is die verscheidenheid ook een uitdaging voor het inschrijvingsbeleid. Als men zich baseert op de gegevens van de tweede Taalbarometer van de VUB (Janssens, 2007), zou ongeveer 9% van de gezinnen gemengd Nederlands-Frans zijn en zou 16,3% thuis noch Frans noch Nederlands spreken. Voor de kinderen van die gezinnen heeft de schoolkeuze in ieder geval niet alleen betrekking op de school, maar ook op de onderwijstaal. Het gaat ongeveer om een kind op vier, als men uitgaat van een geboortecijfer dat vergelijkbaar is met het Brusselse gemiddelde.

De kinderen van de Europese ambtenaren bevinden zich in een soortgelijke situatie. Ze hebben a priori voorrang in de vier Europese scholen, maar drie van die scholen zijn overbevolkt en de vierde school legt vrij ver van de woonplaats van vele

---

⁶ Cijfers uit het document "L'enseignement francophone en Région de Bruxelles-Capitale" op de internetsite van de CCFEE, <http://www.ccfée.be/index.php?travaux>

ambtenaren.⁷ De schoolkeuze van deze ambtenaren houdt bijgevolg ook een keuze tussen onderwijsnetten in: een Belgische of een Europese school.

De grote soepelheid van die leerlingen, die in meerdere onderwijssystemen terecht kunnen, staat haaks op het gebrek aan coördinatie tussen de drie grote onderwijssystemen in Brussel: de Nederlandstalige scholen, de Franstalige scholen en de Europese scholen. De inschrijvingen hebben plaats op verschillende momenten en volgens verschillende regels. Dat gebrek aan coördinatie tussen de inschrijvingsprocedures verplicht de ouders van de betrokken kinderen ertoe enerzijds een inschrijving te behouden in het systeem dat de inschrijvingen het vroegst afsluit zolang de inschrijving in het andere systeem niet definitief bevestigd is, en anderzijds een keuze te maken volgens de respectieve timing van die systemen. Deze situatie is een bron van frustraties voor de ouders en van inefficiëntie (aangezien ze overeenkomt met de gedecentraliseerde procedure die we op bladzijde 4 en 5 hebben geanalyseerd).⁸

Regeling van de schoolinschrijvingen ten dienste van Brussel

Nu we de uitdagingen voor het Brusselse inschrijvingsbeleid hebben beschreven, wat kunnen we zeggen over de manier waarop de inschrijvingen in Brussel zouden moeten worden geregeld? Het is niet onze bedoeling om een kant-en-klare oplossing aan te reiken (deze beslissing valt onder de bevoegdheid van de beleidsmakers in overleg met de stakeholders) maar om toelichtingen te verstrekken over het proces dat tot een oplossing leidt en over de scheidsrechterlijke beslissingen die men onvermijdelijk zal moeten nemen. Tegelijk kan ook een hele reeks belangrijke technische beslissingen worden aangekaart die in het verlengde van de beleidsbeslissing liggen en daardoor zelden worden besproken.

Beleidsdoelstellingen

In het publieke debat wordt regelmatig gesproken van vier doelstellingen: rekening houden met de voorkeuren van de ouders en de leerlingen, rechtvaardigheid tussen de leerlingen, bevordering van sociale gemengdheid en aanmoediging van de betrokkenheid van de ouders bij de opvoeding van de kinderen.

Rekening houden met de voorkeuren impliceert onder meer dat plaatsgebrek in de school de enige reden mag zijn waarom een leerling geen plaats krijgt in de school van zijn eerste keuze. Deze doelstelling bevestigt opnieuw de vrije schoolkeuze, een verworvenheid van het schoolpact. De voorkeuren van de ouders respecteren is ook belangrijk in het licht van de interafhankelijkheid tussen Brussel en zijn rand, indien men stadsvlucht van een deel van de bevolking en een verscherping van de huidige polarisatie wil vermijden.

---

⁷ Zie bijvoorbeeld het verslag over de schoolinschrijvingen in de Europese scholen van Brussel op de internetsite <http://www.eurasc.eu/index.php?id=212>

⁸ Er zijn andere redenen waarom een betere coördinatie tussen de onderwijssystemen en geen louter parallel schoolaanbod wenselijk zou zijn, maar die redenen overschrijden het kader van de inschrijvingsproblematiek. Zie over dit onderwerp bijvoorbeeld Van Parijs (2007), Delvaux (2008) en Janssens, Carlier en Van de Craen (2009).

Rechtvaardigheid impliceert dat alle leerlingen die aan dezelfde objectieve criteria voldoen, op voet van gelijkheid worden behandeld, ongeacht de inspanningen die hun ouders hebben geleverd. Deze doelstelling is van essentieel belang, aangezien de Brusselse scholen zo goed als vol zitten en scheidsrechterlijke beslissingen nodig zijn wanneer het aantal inschrijvingsaanvragen groter is dan het aantal beschikbare plaatsen. Deze doelstelling bevordert eveneens de sociale gemengdheid, waarover we het al uitvoerig hebben gehad.

Het aanmoedigen van de betrokkenheid van de ouders bij de opvoeding van de kinderen is weliswaar geen specifieke uitdaging voor Brussel, maar die doelstelling kan zeer moeilijk worden verwezenlijkt wegens de situatie in Brussel. Het is gewoon de bedoeling om te bevestigen dat de overheid van de ouders verwacht dat ze betrokken zijn bij de schoolkeuze en, meer bepaald, inlichtingen inwinnen en de schooldirecties of pedagogische teams ontmoeten alvorens ze hun definitieve keuze maken. De betrokkenheid van de ouders aanmoedigen komt tegemoet aan een vraag van sommige schooldirecties, maar eveneens aan de vraag van ouders die het besluitvormingsproces willen kunnen beïnvloeden.

Andere doelstellingen of in ieder geval criteria werden al vermeld in het publieke debat, zoals voorrang geven aan de broers en zussen van al ingeschreven leerlingen, de continuïteit van de pedagogische trajecten bevorderen of voorrang geven aan de kinderen uit de wijk. Voorts hebben de Nederlandstalige leerlingen via een quotum voorwaardelijke voorrang in de Nederlandstalige scholen van Brussel.⁹ Dit quotum garandeert elke Nederlandstalige leerling een plaats in een Nederlandstalige school.

Sommige van die doelstellingen zijn relevanter dan andere naargelang van het onderwijsniveau in kwestie. Voorrang geven aan de broers en zussen van al ingeschreven leerlingen zorgt ervoor dat leden van hetzelfde gezin naar dezelfde school kunnen gaan en steunt de gezinnen op logistiek vlak. Dat doel is zeer wenselijk in het basisonderwijs, wanneer de kinderen zich nog niet autonoom kunnen verplaatsen, maar het is minder relevant in het secundair onderwijs te Brussel, gelet op de mogelijkheden die het openbaar vervoer biedt.

Twee scenario's

Zelfs wanneer men zich focust op de vier hoofddoelstellingen, namelijk respecteren van de voorkeuren, rechtvaardigheid, sociale gemengdheid en aanmoedigen van de betrokkenheid van de ouders, wordt al snel duidelijk dat ze niet volledig verenigbaar zijn. Zo zijn het respecteren van de voorkeuren en sociale gemengdheid niet volledig verenigbaar: als leerlingen met een verschillende sociaaleconomische achtergrond naar verschillende scholen willen gaan en er in die scholen voor hen voldoende plaatsen zijn, komt het respecteren van de voorkeuren neer op het niet langer nastreven van sociale gemengdheid.

Het aanmoedigen van de betrokkenheid van de ouders kan onverenigbaar zijn met sociale gemengdheid, want niet alle ouders hebben dezelfde middelen om zo'n

---

⁹ Volgens Janssens (2009, tabellen 16 en 26) is het aandeel van de leerlingen die thuis Nederlands spreken of er naast een andere taal ook Nederlands spreken, 33% in het kleuteronderwijs en 38% in het basisonderwijs. Deze cijfers dienen te worden vergeleken met het huidige quotum van 45%.

inspanningen te leveren. Rechtvaardigheid tussen de leerlingen is niet helemaal verenigbaar met het aanmoedigen van de betrokkenheid van de ouders, want als men de ouders die zo'n inspanningen leveren bevoordeelt, benadeelt men de kinderen van de ouders die dat niet doen. Er is daarentegen geen onverenigbaarheid tussen, enerzijds, rechtvaardigheid en respecteren van de voorkeuren en, anderzijds, tussen aanmoedigen van de betrokkenheid van de ouders en respecteren van de voorkeuren.

Een compromis is dus noodzakelijk: wanneer twee doelstellingen onverenigbaar zijn, welke doelstelling is dan belangrijker dan de andere? Laten we twee mogelijke scenario's beschouwen op basis van de huidige besprekingen in het publieke debat. In deze twee scenario's is het respecteren van de voorkeuren van de ouders belangrijker dan alle andere doelstellingen en is sociale gemengdheid belangrijker dan het aanmoedigen van de betrokkenheid van de ouders.

Het lijkt immers moeilijk om de voorkeuren van de ouders niet boven de sociale gemengdheid te plaatsen in de huidige Belgische context en rekening houdend met onze sterke traditie van vrije schoolkeuze. Concreet betekent zulks dat de regeling van de inschrijvingen pas dwingend is wanneer het niet mogelijk is om alle leerlingen een plaats in de school van hun eerste keuze te geven.

Gelet op het belang van sociale gemengdheid in Brussel, is het daarentegen waarschijnlijk dat deze doelstelling voorrang krijgt op het aanmoedigen van de betrokkenheid van de ouders in geval van onverenigbaarheid tussen die twee doelstellingen, indien er een politieke consensus in Brussel tot stand komt.

Dan dient er nog een scheidsrechterlijke beslissing tussen rechtvaardigheid en aanmoediging van de betrokkenheid van de ouders te worden genomen. We stellen voor om twee scenario's te onderzoeken.

In het eerste scenario is rechtvaardigheid het belangrijkste. Concreet betekent zulks dat geen enkel aspect van de procedure leerlingen wier ouders stappen bij de scholen hebben gedaan, mag bevoordelen en dat een ontmoeting tussen de ouders en de directie geen voorafgaande inschrijvingsvoorwaarde is, maar wel kan plaatshebben *nadat* de leerling een plaats in de school heeft gekregen. Als men de ouders vraagt om de directies van elke school die in aanmerking komt te ontmoeten opdat hun kind er een plaats kan krijgen, bevoordeelt men uiteindelijk de leerlingen wier ouders zo'n stappen bij een groot aantal scholen kunnen doen.

Het tweede scenario streeft naar een compromis tussen rechtvaardigheid en aanmoediging van de betrokkenheid van de ouders door een voordeel te gunnen aan leerlingen wier ouders inlichtingen inwinnen en de school bezoeken, maar dat voordeel evenwel fors te beperken, teneinde zo billijk mogelijk te blijven en tegelijk de ouders een sterke beleidsmatige boodschap te sturen. Er zij op gewezen dat zo'n maatregel meer beoogt dan het verzoenen van de belangen van de ouders en directies die achter die doelstelling staan. Stimuli en regels (hier spreekt de econoom) kunnen gedragswijzigingen teweegbrengen. Door een voordeel – hoe klein ook – te gunnen aan de leerlingen wier ouders de moeite doen om inlichtingen over de school in te winnen, stelt men dat gedrag voor als de te volgen norm, wat in het belang is van iedereen en niet alleen van degenen die daar op dit ogenblik vragende partij voor zijn. We beschrijven hieronder de manier waarop dat voordeel in de praktijk kan worden gegund.

Ten slotte vermelden we dat men, wat althans voor het basisonderwijs betreft, er het unaniem over eens lijkt te zijn dat broers en zussen van al ingeschreven kinderen voorrang moeten krijgen. In het kader van de prioritering van de beleidsdoelstellingen zou de broer-zusvoorrang net onder het respecteren van de voorkeuren en boven sociale gemengdheid en betrokkenheid van de ouders worden geplaatst.

Criteria

Aan elke doelstelling worden idealiter één of meerdere criteria gekoppeld. Cantillon en Gothelf (2009) herinneren aan de kwaliteiten die goede indicatoren waarop de prioriteiten worden gebaseerd, moeten hebben, om te garanderen dat de leerlingen voor wie de voorrangsregels bestemd zijn, daadwerkelijk voorrang krijgen. Ze bevelen betrouwbare criteria aan die gecontroleerd kunnen worden door de school of door de beheerder van de procedure en die gebaseerd zijn op eigen kenmerken van het kind of zijn gezin. Als dergelijke indicatoren niet beschikbaar zijn, is een combinatie van verschillende indicatoren een alternatief.

In het kader van de twee voorgestelde scenario's, kan het broer-zuscriterium gemakkelijk gedefinieerd worden. Het is een controleerbaar, individueel en betrouwbaar criterium. Een leerling zou voldoen aan het adhesiecriterium dat gekoppeld is aan de doelstelling om de betrokkenheid van de ouders aan te moedigen, indien één van zijn ouders heeft deelgenomen aan een informatieavond in de school waarvoor hij zich op dat criterium beroept, of er de directeur heeft ontmoet. Dit criterium kan gecontroleerd worden door de school in kwestie als de ouders die zo'n stappen doen, hun personalia meedelen. Het is eveneens een betrouwbaar en individueel criterium. Om de gevolgen van dit criterium voor de rechtvaardigheid te beperken, zou een leerling zich slechts voor een of twee scholen op dit criterium kunnen beroepen.

Het is moeilijker om de indicatoren vast te stellen waarmee de leerlingen kunnen worden ingedeeld volgens hun sociaaleconomische achtergrond (om sociale gemengdheid te bevorderen), daar de sociaaleconomische achtergrond van een leerling van verschillende factoren afhangt, die trouwens niet allemaal meetbaar of controleerbaar zijn. Cantillon en Gothelf (2009) onderstrepen in dat verband de ontoreikendheid van de indicatoren die in het kader van het GOK-decreet en het decreet-Dupont worden gebruikt. Het is wenselijk dat er verschillende indicatoren worden gebruikt en het criterium zou bijvoorbeeld vervuld zijn, als de leerling voldoet aan 2 of 3 indicatoren op een lijst. Er zij op gewezen dat het criterium 'sociale gemengdheid', gelet op het nagestreefde doel en in tegenstelling tot de andere criteria, recht moet geven op voorwaardelijke voorrang en niet op onvoorwaardelijke voorrang, aangezien naar een evenwicht wordt gestreefd.

Prioriteiten

De beleidsdoelstellingen, de daaraan gekoppelde criteria en de prioritering van de doelstellingen komen tot uiting in reeksen prioriteiten van de leerlingen in elke school. We verduidelijken hier de prioriteiten die uit de twee scenario's voortvloeien, zonder rekening te houden met de voorrang voor broers en zussen, om de uiteenzetting begrijpelijk te houden.

In elke school stelt men twee quota vast: een quotum voor de sociaaleconomisch achtergestelde leerlingen en een quotum voor de andere leerlingen. Elke categorie

van leerlingen heeft voorrang op de andere categorie tot het overeenkomstige quotum bereikt is (voorwaardelijke voorrang).¹⁰

Daarmee wordt in scenario 1 de rangschikking op basis van de criteria afgesloten. In scenario 2 beschouwt men vervolgens de leerlingen binnen elk quotum en plaatst men de leerlingen die zich voor die school op het adhesie criterium beroepen, boven de andere leerlingen.

De aldus verkregen rangschikking is nog geen volledige rangschikking van de leerlingen: twee leerlingen die aan dezelfde criteria beantwoorden, worden op dezelfde wijze gerangschikt. Om zo nodig tussen hen een onderscheid te kunnen maken, is een laatste criterium noodzakelijk. Loting is dan de rechtvaardigste oplossing.¹¹

Een procedure gebaseerd op het deferred acceptance algorithm op basis van de voorkeuren van de leerlingen

Nu we de voorrang van elke leerling in elke school hebben bepaald, dient nog de procedure te worden vastgesteld. We volgen hier de aanbevelingen van Maniquet (2009) en van Cantillon en Gothelf (2009) en stellen een procedure voor die gebaseerd is op het deferred acceptance algorithm op basis van de voorkeuren van de leerlingen, dat we op bladzijde 4 en 5 hebben beschreven. Zoals we hebben gezien, is efficiëntie het belangrijkste argument voor deze procedure: in die zin is het de procedure die het meest rekening houdt met de voorkeur van de ouders.

In deze procedure wordt de ouders gevraagd om een rangschikking op te stellen van de scholen die hen interesseren. De procedure combineert die voorkeuren dan met de voorrangsregels voor de leerlingen die voortvloeien uit de beleidsdoelstellingen, en met het voornoemde laatste criterium.

In het kader van scenario 2 is een aanpassing noodzakelijk, want de ouders moeten tegelijk de scholen rangschikken en aangeven voor welke school (of scholen) hun kind het adhesie criterium vervult.¹²

---

¹⁰ Er zij opgemerkt dat deze definitie verschilt van het quotum zoals dat in het kader van het GOK-besluit wordt gebruikt. De GOK-leerlingen hebben immers voorrang voor het GOK-quotum, maar worden voor de andere plaatsen op voet van gelijkheid met de andere leerlingen behandeld. Het voordeel van de voorgestelde formule is dat ze de kans dat de schoolbevolking overeenstemt met de via het quotum bepaalde samenstelling maximaliseert. Het is aldus makkelijker om het niveau van het quotum te interpreteren ten opzichte van de doelstelling. Concreet nu: laten we veronderstellen dat 30% van de leerlingen van het Gewest voldoet aan de criteria om als sociaaleconomisch achtergesteld te worden beschouwd. Een quotum van 30% voor die leerlingen in elke school zal de kansen op sociale gemengdheid maximaliseren.

¹¹ Loting wordt bijvoorbeeld gebruikt in New York en Boston. Het *LOP Gent* gebruikt de afstand tussen de woonplaats en de school als laatste criterium.

¹² Deze aanpassing lijkt technisch gezien op de aanpassing die Abdulkadiroğlu et al. (2008) onlangs hebben voorgesteld, ook al is de motivering anders. Er wordt een strategische dimensie in de beslissing van de ouders ingevoerd, aangezien het niet altijd in hun belang is om hun voorkeurschool voor dat criterium op te geven. Abdulkadiroğlu et al. (2008) tonen aan dat het in het belang van de ouders blijft om de scholen te rangschikken volgens hun echte voorkeuren.

Meer coördinatie tussen de gemeenschappen

Als sommige leerlingen twee scholen als een mogelijke keuze beschouwen, zouden die scholen, ter wille van de efficiëntie, geïntegreerd moeten worden in dezelfde inschrijvingsprocedure. Anders zouden de leerlingen deelnemen aan de procedures voor de scholen waarin ze geïnteresseerd zijn. Dat zou leiden tot meerdere inschrijvingen (aangezien die leerlingen in het kader van elke procedure een plaats in een school zouden kunnen krijgen) en tot een eindresultaat dat niet optimaal is. Gelet op de Brusselse schoolbevolking, rechtvaardigt dit eenvoudige criterium op zich één enkele procedure voor alle – Franstalige, Nederlandstalige en Europese – scholen op het Brussels grondgebied.

We wijzen erop dat het gebruik van een gemeenschappelijke procedure niet vereist dat de drie schoolsystemen dezelfde voorrangscriteria (en dus beleidsdoelstellingen) hanteren: elk systeem stelt zijn beleidsdoelstellingen vast die vertaald worden in de prioriteiten in elk van zijn scholen. Bijgevolg is dit voorstel volkomen verenigbaar met een regeling van de schoolinschrijvingen door de gemeenschappen en dus, in het bijzonder, met de bestaande institutionele context. De enige verplichting is dat hetzelfde algoritme wordt gebruikt. Het voordeel voor de leerlingen is dat ze een school van het ene systeem op de eerste plaats en een school van een ander systeem op de tweede plaats kunnen zetten.

Andere beschouwingen

"De duivel zit in de details" luidt het spreekwoord. Uiteindelijk zal het succes van het toekomstige inschrijvingsbeleid in Brussel ook afhangen van een groot aantal details die we hieronder beknopt beschrijven.

Flankerende maatregelen om de deelname van de ouders te bevorderen

Het voordeel van een gecentraliseerde procedure zoals die welke hier wordt voorgesteld is dat men in theorie gemakkelijk kan nagaan of alle ouders hebben deelgenomen. Verschillende maatregelen kunnen die deelname vergemakkelijken, wat een *conditio sine qua non* is voor echte rechtvaardigheid en sociale gemengdheid.¹³

- Alle ouders goed inlichten over de procedure.
- Verschillende communicatiekanalen ter beschikking stellen waarlangs ze hun voorkeuren kunnen doorgeven: internet, per brief, per telefoon, via de scholen, ...
- Het contact tussen de ouders en de scholen vergemakkelijken opdat de ouders gemakkelijk voldoen aan het adhesie criterium, bijvoorbeeld door elke school te vragen om enkele informatieavonden te organiseren.
- Voldoende en vlot toegankelijke informatie verstrekken over alle scholen: verschillende scholen rangschikken is een vrij moeilijke zaak, zelfs wanneer men over informatie over die scholen beschikt.

---

¹³ Het heeft immers geen zin om voorrang te geven aan bepaalde leerlingencategorieën als ze er geen voordeel uit halen.

Hoeveel scholen moeten gerangschikt worden?

Aangezien de Brusselse scholen nagenoeg overbevolkt zijn, hoeveel scholen moet een ouder dan rangschikken om er zeker van te zijn dat zijn kind na afloop van de procedure een plaats krijgt in een school van zijn keuze? Het antwoord is kort: dat hangt af van de voorkeuren van de ouder. Als zijn kind voorrang heeft in de school van zijn vierde keuze en daarentegen niet zeker is van een plaats in de school van zijn eerste, tweede en derde keuze, dan heeft de ouder er belang bij om 4 scholen te rangschikken. In de praktijk hangt dat af van de heterogeniteit van de voorkeuren van de schoolbevolking. In het ene uiterste geval, als alle leerlingen dezelfde school als eerste keuze opgeven, dezelfde school als tweede keuze enz., dan moeten er evenveel scholen als volgeboekte scholen worden gerangschikt. In het andere uiterste geval zullen enkele scholen volstaan.¹⁴

Standaardrangschikking

Een belangrijke ethische vraag is wat er moet gebeuren met de leerlingen wier ouders ondanks alles geen rangschikking van de scholen opgeven.¹⁵ In het standaard-schema zouden ze moeten kiezen tussen de scholen die na afloop van de procedure nog plaatsen overhebben. Een alternatief is een automatische rangschikking voor deze leerlingen, bijvoorbeeld naargelang van de afstand tussen de school en hun woonplaats. Het voordeel van die formule is dat ze die leerlingen toegang tot wenselijke scholen zou garanderen, wat vermijdt dat ze benadeeld zouden worden, omdat hun ouders te weinig inspanningen leveren of onvoldoende geïnformeerd zijn. Het nadeel is dat deze maatregel inefficiënt kan zijn als een van die leerlingen, die na afloop van de procedure een plaats in een volgeboekte school zou hebben gekregen, liever naar een school zou gaan waar er nog plaats is. In dat geval zou de maatregel geen enkel voordeel hebben en zelfs een leerling een plaats in een school van zijn voorkeur ontfangen.

Geleidelijke aanpassing van de criteria

De sociale gemengdheid wordt zowel bij de instroom als tijdens het schooltraject van de leerlingen bepaald. Het bevorderen van sociale gemengdheid in de scholen vereist derhalve dat de scholen daarin gesteund worden door regelingen waarmee de sociale diversiteit op harmonieuze wijze kan worden benaderd. Quota die zeer sterk afwijken van de huidige leerlingenpopulatie van bepaalde scholen, zouden kunnen leiden tot veranderingen die moeilijk in goede banen kunnen worden geleid. De scholen zouden de situatie serener kunnen aanpakken met intermediaire quota die rekening houden met hun specifieke situatie.

---

¹⁴ Cantillon (2009) verduidelijkt het gevolg van de heterogeniteit van de voorkeuren in het kader van de inschrijvingsprocedure in het Nederlandstalig basisonderwijs te Brussel. In New York, waar de scholen volgeboekt zijn, kunnen de ouders 12 scholen opgeven, maar dat aantal lijkt niet te volstaan voor ongeveer 3.5% van de leerlingen.

¹⁵ In sommige Engelse schooldistricten, waar de scholen toch ook volgeboekt zijn, geeft een vierde van de bevolking geen voorkeuren op en krijgen de leerlingen op administratieve wijze een plaats in een school.

Conclusie

De schoolkeuze kan leiden tot conflicten tussen de ouders, scholen, besluitvormers en andere stakeholders, want het is niet mogelijk om iedereen tevreden te stellen. Voor Brussel moet er nochtans dringend een compromis worden gevonden waarin iedereen zich kan vinden en dat in de praktijk bruikbaar is. In dit artikel analyseren we twee mogelijke compromis-scenario's tussen de vaak vernoemde beleidsdoelstellingen op het vlak van de schoolinschrijvingen en stellen we een procedure voor om die doelstellingen te bereiken. Deze procedure is eenvoudig, flexibel en zo efficiënt mogelijk, gelet op de voorrangregels die in acht moeten worden genomen en de voorkeuren die men te kennen geeft. De procedure is niet zozeer "een kant-en-klare oplossing", maar verduidelijkt de scheidsrechterlijke beslissingen waarover de beleidsmakers een standpunt moeten innemen, en de talrijke praktische aspecten waarmee rekening moet worden gehouden bij het ontwerpen van zo'n procedure.

Dankwoord

Mijn dank gaat uit naar de anonieme herlezers, de redactiesecretaris van Brussels Studies, Christophe Mincke, Catherine Dehon, Mathias Dewatripont en Dirk Jacobs voor hun commentaar en suggesties, alsook naar Philippe Van Parijs, die me heeft aangemoedigd om dit artikel te schrijven. Dit onderzoekproject krijgt financiële steun van de Europese Onderzoeksraad (MaDEM-beurs).

Bibliografie

- ABDULKADIROĞLU Atila, YEON-KOO Che et YOSUKE Yasuda, (2008), *Expanding "choice" in school choice*, mimeo.
- ABDULKADIROĞLU Atila, PATHAK Parag, ROTH A.E., & SÖNMEZ T., (2006), *Changing the Boston School Choice Mechanism*, mimeo.
- ABDULKADIROĞLU Atila, PATHAK Parag and ROTH Alvin, (2009), « Strategy-proofness versus efficiency in matching with indifference: Redesigning the NYC high school match », forthcoming *American Economic Review*.
- CANTILLON Estelle, (2009), *School choice in Brussels Dutch-speaking preschools : Evaluation of the effect of the use of a distance-based tie-breaker*, rapport de recherche pour la LOP Brussel, 50 p.
- CANTILLON Estelle et GOTHELF Nicolas, (2009), *Réguler les inscriptions scolaires : pourquoi et comment ?*, Actes du Congrès des Economistes de Langue Française, CifOP, Novembre 2009.
- DEBOOSERE Patrick, EGGERICKX Thierry, VAN HECKE Etienne et WAYENS Benjamin, (2009), « La Population bruxelloise: un éclairage démographique », in *Brussels Studies*, EGB n° 3, pp. 1-18.
- DELVAUX Bernard, DEMEUSE Marc, DUPRIEZ Vincent, GUISSSET Christophe, FAGNANT Annick, LAFONTAINE Dominique, MARISSAL Pierre et MAROY Christian, (2005), *Les bassins scolaires : de l'idée au projet. Propositions relatives aux domaines d'intervention, aux instances et aux territoires*, étude réalisée pour la Communauté française, 260 p.
- DELVAUX Bernard, (2008), « Un enseignement unique, opinion », in *La Libre*, 3 septembre 2008.
- DUPRIEZ Vincent et VANDENBERGHE Vincent, (2004), « L'école en Communauté française de Belgique : de quelle inégalité parlons-nous ? » *Cahiers de recherche en éducation et formation*, 27, Girsef.
- DUPRIEZ Vincent et DRAELANTS Hugues, (2004), « Classes homogènes versus classes hétérogènes: les apports de la recherche à l'analyse de la problématique », *Revue Française de Pédagogie*, 148, pp. 145-165.
- GALE David and SHAPLEY Lloyd, (1962), « College admissions and the stability of marriage », *American Mathematical Monthly*, 69(1), pp. 9-15.

- JACOBS Dirk, REA Andrea, TENEY Céline, CALLIER Louise, LOTHAIRE Sandrine, (2009), *L'ascenseur social reste en panne. Les performances des élèves issus de l'immigration en Communauté française et en Communauté flamande*, Fondation roi Baudouin, 92 p.
- JANSSENS Rudi, (2007), « Van Brussel gesproken: Taalgebruik, taalverschuivingen en taalidentiteit in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (Taalbarometer II) », *Brusselse Thema's* 15, Brussel, VUBPRESS, 2007.
- JANSSENS Rudi, (2008), « Language use in Brussels and the position of Dutch – some recent findings », in *Brussels Studies*, n° 13, 7 January 2008, pp. 1-14.
- JANSSENS Rudi, (2009), *Onderzoek naar de capaciteit van het Nederlandstalig basisonderwijs in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest*, BRIO onderzoeksverslag.
- JANSSENS Rudi, CARLIER Donat and VAN DE CRAEN Piet, (2009), « Education in Brussels », in *Brussels Studies*, CFB n° 5, January 2009, pp. 1-19.
- JENKINS Stephen, MICKLEWRIGHT John and SCHNEPF Sylke, (2008), « Social segregation in secondary schools: how does England compare with other countries », *Oxford Review of Education*, 34(1), pp. 21-37.
- MANIQUET François, (2009), « Inscriptions dans les Ecoles: Quelques Enjeux et Quelques Solutions », *Regards Economiques*, 70.
- VAN PARIJS Philippe, (2007), « Brussels Capital of Europe : The new linguistic challenges », in *Brussels Studies*, n° 6, May 2007, pp. 1-10.